

TA’LIM PSIXOLOGIYASI VA UNING KELAJAK ISTIQBOLLARI

**ADPI katta o’qituvchisi O’.Vaxabova
Tabiiy fanlar fakulteti 102-gurux talabasi
Xaydarova Nodirabonu**

Annotatsiya: Ushbu tezis ta’lim psixologiyasi sohasining asosiy konseptsiyalari, pedagogik amaliyotdagi qo’llanilishi va kelajak istiqbollari haqida hikoya qiladi. Tezisdagi ta’lim jarayonida psixologik omillar va ularning o’quvchilarning o’rganish samaradorligiga ta’siri hamda o’qituvchi uslublari va strategiyalarining ahamiyati ko’rib chiqiladi. Shuningdek, o’quv materiallarini o’zlashtirish uchun optimal sharoit yaratish, dars muhitini yaxshilash va o’quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirish kabi muhim mavzular yoritilgan. Ta’lim psixologiyasi sohasining rivojlanishi zamonaviy texnologiyalar va masofali ta’lim tizimlarining kengayishi bilan yanada dolzarb bo’lib bormoqda.

Kalit so’zlar: Ta’lim psixologiyasi, o’rganish jarayonlari, pedagogik amaliyot, motivatsiya, emotsional intelligensiya, kognitiv faslanish, konstruktivist yondashuv, gumanistik yondashuv, formativ baholash, zamonaviy ta’lim texnologiyalari.

Kirish

Ta’lim psixologiyasi - insonlarning o’rganish va bilim olish jarayonlarini, ayniqsa sinf xonalariga o’xshash ta’limiy muhitlarda, o’rganadigan fan sohasidir. Bu emotsional, ijtimoiy va kognitiv o’rganish jarayonlarini o’z ichiga oladi. Ushbu soha, psixologik fan yutuqlarini ta’lim jarayonini yaxshilash va ta’lim muvaffaqiyatini targ’ib qilish uchun qo’llaydi. Ta’lim psixologiyasi pedagogikaning muhim tarkibiy qismi bo’lib, o’quvchi shaxsini rivojlantirish, ta’limning psixologik jarayonlarini tadqiq etish va optimallashtirish bilan shug’ullanadi. Ushbu soha psixologiya va pedagogika o’rtasidagi bog’lanishni ta’minlaydi va o’quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim rol o’ynaydi. Ta’lim jarayonida psixologik xususiyatlar va o’zaro munosabatlar, o’qitish usullari va o’rganish strategiyalari, shuningdek shaxsning dars materiallarini o’zlashtirish qobiliyatlari kabi turli omillar o’rganiladi. Ta’lim psixologiyasi o’z natijalarini amaliyotga tatbiq etish orqali, o’qituvchilarga o’quv materiallarini yetkazishda eng yaxshi usullarni tanlashda va o’quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirishda yordam beradi.

O’rganish jarayonlari, ta’lim psixologiyasining asosiy e’tibor qaratadigan masalalari - bu shaxsning o’rganish qobiliyatlarining individual farqlari, bu intellekt, motivatsiya va shaxsiy xususiyatlar orqali o’lchanadi. Pedagoglar o’rganuvchilarni turli o’rganish uslublari, strategiyalari va yondashuvlaridan foydalangan holda qo’llab-quvvatlashi mumkin. Misol uchun, ba’zi o’quvchilar visual materiallardan foydalanish orqali yaxshiroq o’rganishadi, boshqalari esa amaliy tajriba orqali ko’proq o’rganishadi. Ta’lim sohasida yangi texnologiyalar va internetning keng tarqalishi bilan ta’lim psixologiyasi yanada muhimroq bo’lib bormoqda. Masofaviy ta’lim, o’quvchilarning o’zlashtirish uslublari yanada individualizatsiya qilish kabi yangi qirralar mavjud. O’qituvchilar va psixologlar bu yangiliklarni o’z darslariga tatbiq etish orqali, ta’lim sifati va samaradorligini oshirishda davom etmoqdalar. Zamonaviy texnologiyalar, masalan, o’quvchilarni tahlil qilish va ularning o’qish uslublari moslashuvchan dasturlarni ishlab chiqish, interfaol o’quv resurslari va ta’limiy o’yinlar yordamida ta’lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Shuningdek, psixologik tadqiqotlar natijasida olingan yangi bilimlar o’quvchilarning o’qish jarayonini qanday qilib yaxshilash mumkinligi to’g’risida yangi yondashuvlarni taklif qilishi mumkin. Bularga quyidagilar kiradi:

- O’quvchilarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishini qo’llab-quvvatlash
- Individual o’rganish ehtiyojlariga e’tibor qaratish
- O’qitish metodlarini takomillashtirish

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

Bundan tashqari, ta’lim psixologiyasi o’quvchilarning zarur ko’nikmalarini rivojlantirish, jumladan kreativlik, tanqidiy fikrlash, tashabbuskorlik kabi asrning talablariga javob beradigan ko’nikmalar ustida ishlashga qaratilgan. Umuman olganda, ta’lim psixologiyasi kelajakda o’quvchilarning muvaffaqiyatli rivojlanishi, o’qitish samaradorligi va pedagogik amaliyotning yaxshilanishiga yordam beradigan yangi bilim va metodlarni kashf qilishga davom etishi kutilmoqda.

Kognitiv yondashuv o’rganish jarayonida o’quvchining qay darajada faol ishtirok etishini ta’kidlaydi va bu jarayon o’quvchining bilimni shakllantirish va tushunchalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Konstruktivistik yondashuv o’quvchi tomonidan bilimlarning mustaqil yaratilishini qo’llab-quvvatlaydi va o’g’ituvchi faqat yo’l-yo’riq ko’rsatuvchi rolini bajaradi. O’qituvchilar turli o’qitish usullari va texnikalarini qo’llash orqali, o’quvchilarning turli xil o’rganish uslublarini qo’llab-quvvatlaydilar. Bu vizual, auditoriy va kinestetik o’rganish uslublarini qo’llash orqali amalga oshiriladi. Emotsional intelligensiya va ijtimoiy ko’nikmalar: O’quv muhitini yaxshilashga qaratilgan, o’quvchilarning emotsional va ijtimoiy ko’nikmalarini rivojlantiruvchi mashg’ulotlar olib boriladi. O’quvchilarning bilim darajasini aniqlash va ularning tushunishini yaxshilashga qaratilgan turli baholash usullaridan foydalaniladi.

Ta’lim psixologiyasi sohasidagi bu amaliyotlar, o’quvchilarning ta’lim jarayonidagi ishtirokini yaxshilashga, o’z-o’zini rivojlantirishga va jamiyatdagi o’z o’rni topishga yordam beradi. Ushbu metodlar ta’lim muassasalarida, shuningdek o’qituvchilarning kasbiy rivojlanishi kurslarida keng qo’llanilgan. Gumanistik yondashuv shaxsning o’zini o’zi anglashini va o’zini o’zi rivojlantirishini urg’u beradi, bu esa o’quvchining motivatsiyasini oshirishga va o’z-o’zini boshqarish ko’nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ta’lim psixologlari pedagogik intervensiyaning muhimligini ta’kidlaydi. Bu turli xil ta’lim strategiyalari, sinf menejmenti texnikalari, o’qitish uslublari vabaholash yondashuvlarini qo’llash yordamida ta’limiy natijalarni yaxshilashdir. O’qituvchilarga o’z sinflaridagi har bir talabaning o’rganish ehtiyojlarigamoslashishga yordam beradigan usullarni rivojlantirish zarur.

Ijtimoiy va madaniy farqliliklar ham ta’lim psixologiyasida diqqatmarkazidadir. Har bir o’quvchi o’zining tarixiy, ijtimoiy va madaniy kontekstiga ko’ra o’rganadi, shuning uchun ta’lim moslashuvchan, inkluziv va turli xil talabalar tomonidan o’zlashtirilishi mumkin bo’lishi kerak.

Xulosa

Ta’lim sohasida yangi texnologiyalar va internetning keng tarqalishi bilan ta’lim psixologiyasi yanada muhimroq bo’lib bormoqda. Masofaviy ta’lim, o’quvchilarning o’zlashtirish uslublarini yanada individualizatsiya qilish kabi yangi qirralar mavjud. O’qituvchilar va psixologlar bu yangiliklarni o’z darslariga tadbiq etish orqali, ta’lim sifati va samaradorligini oshirishda davom etmoqdalar. O’qitishning psixologik tomoni shuni ko’rsatadiki, emotsional ta’lim va o’zini-o’zi boshqarish ko’nikmalari ham o’quvchining akademik muvaffaqiyatida muhim rol o’ynaydi. O’qituvchilar o’z sinflarida ijobiy ta’lim muhiti yaratish orqali o’quvchilarning o’zini anglatish ko’nikmalarini va o’zaro hamkorlikda ishlash qobiliyatini rivojlantirishi mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. "Educational Psychology Overview" - Washington State University College of Education
2. "Educational Psychology Promotes Teaching and Learning" - American Psychological Association (APA)
3. "Educational Psychology" - Wikipedia
4. "Introduction To Educational Psychology Theory" - Psychology.org Resources

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

5. "Educational Psychology: Vol 44, No 1 (Current issue)" - tandfonline.com
6. "UW–Madison School of Education - Educational Psychology" - edpsych.education.wisc.edu
7. Xosilbekovna, S. F. (2024). Psixologik holatlarga tushishni oldingi olish. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 39(4), 56-58.